06 2004

Prekarni boravak

Universal Ambassy kao mjesto društvene proizvodnje

Stefan Nowotny

Prijevod: Boris Buden

Bruxelles, avenija Franklina D. Roosevelta: prostrana aleja na periferiji evropske prijestolnice, dio linije koja povezuje jednu od najatraktivnijih bruxellskih trgovačkih četvrti i elitnog predgrađa na jugu grada. Ovdje, po strani od centra, a također i po strani od evropske četvrti s njezinom *immigrés de luxe*, nalazi se niz ambasada i ambasadorskih rezidencija, klasičnih mjesta međunarodne diplomacije i reprezentacije. U jednoj od vila u nizu, do 1991. Nalazila se ambasada Somalije koja je danas, zbog somalijskog građanskog rata i nepostojanja međunarodno priznate vlade, izgubila svoju funkciju. Što god da se događa u „Somaliji“, što god da je interes „Somalijaca“ bilo gdje u svijetu – ni jedno ni drugo se u okviru međunarodnog modela reprezentacije, utemeljenog na ideji i praksi nacionalnog zastupanja, do daljnjega ne može reprezentirati. Izblijedjele fotografije somalijskih političara koje vise na zidovima u unutrašnjosti napuštene ambasade, zemljopisne karte na kojima je ucrtan izgubljeni integritet jednog teritorija, nijemi su svjedoci te nemogućnosti.

Nije nimalo slučajno da je upravo zgrada jedne na taj način zapuštene ambasade postala središnjim mjestom političkih i socijalnih borbi belgijskih Sans-Papiersa: univerzalna ambasada. Doduše ne toliko zbog toga što se u januaru 2001., kad je grupa Sans-Papiersa zauzela zgradu, primarno i u općenitom smislu radilo o ofanzivnom prisvajanju i rekodiranju određenih „simbola moći“. Ono što je bilo puno važnije, prije svega je trezvena okolnost da je jedna napuštena ambasada na temelju svog u dvostrukom smislu – kako u odnosu na Belgiju tako i u odnosu na Somaliju – eksteritorijalnog pravnog statusa predstavljala pogodno *pribježište*. Gesta zaposjedanja zadobija na toj pozadini precizni smisao: ona se odnosi na realno prisvajanje stanovite zone pravne zaštite koju jamči sistem diplomatske reprezentacije i koja opstaje i nakon punktualnog sloma tog sistema; ona postavlja zahtjev za onim komadom tla pod nogama koji preostaje na prekarnoj granici izmedju reprezentacije i njezine nemogućnosti. Ono što na taj način moze nastati je u stvari, kao što je u jednom tekstu o Univerzalnoj ambasadi napisao Tristan Wibault, prije svega jedan „mikropolitički habitat“[1]: konstantno prekarna mogućnost boravka s onu stranu bilo kojeg teritorija.

Kako je prekarna ta mogućnost pokazuje nam ne samo neposredna pretpovijest Univerzalne ambasade, nego i prvo područje njezine glavne djelatnosti: od 1998. jedna je grupa Sans papiersa zaposjela crkvu Béguinage u sredistu Bruxellesa. Kada je to zaposjednuće godine 2000. nakon jednog nerazjašnjenog požara naprasno prekinuto, belgijske su vlasti ponudile Sans papiersima da će im odvojeno naći smještaj u različitim gradovima Belgije. Osnažena mreža Sans papiersa i njihovih pomagača koja se formirala tokom permanentnih sukoba s autoritetima, ipak je ubrzo našla novi smještaj u ispražnjenoj somalijskoj ambasadi. Pored nužnih radova na popravci zgrade, djelatnost koje su se ondje poduhvatili

koncentrirala se, potaknuta kampanjom za regularizacijom ilegalnog boravka koju je pokrenula liberalno-crveno-zelena vlada Belgije, najprije uglavnom na uzajamnu razmjenu iskustva kao i na osiguravanje pravne podrške u postupku regularizacije. Istinsko osnivanje Univerzalne ambasade dogodilo se tek nepunu godinu nakon zaposjedanja somalijske ambasade, kada je u kontekstu sastanka na vrhu Evropske Unije u Laakenu (Bruxelles) decembra 2001. proklamirana *Dèclaration de l'Ambassade Universelle*[2].

Upravo taj proces izvanredne regularizacije koji je u Belgiji uostalom pokrenut pod pritiskom snažnog javnog protesta, koji je uslijedio 1998. nakon smrti dvadesetgodišnje Samire Adamu, do koje je doslo tijekom akcije njezina protjerivanja, veoma jasno pokazuje nedostatnosti koje odlikuju čak i onu migracijsku politiku koja se izdaje za „liberalnu": nasuprot 30 000 odobrenih zahtjeva za regularizacijom ostalo ih je jos mnoštvo neobradjenih, odbijenih ili pak takvih koji na temelju unaprijed zadanih kriterija uopće nisu mogli ni biti postavljeni; tko je nakon okončanja kampanje i nadalje ostao bez sređenog boravišnog statusa, mogao je, kako *Deklaration* Univerzalne Ambasade ističe, „očekivati samo protjerivanje i represiju." Naličje uspjele regularizacije predstavlja sve intenzivnija praksa protjerivanja kao i šest takozvanih *centres fermés* (zatvoreni logori za protjerivanje) koji su, podignuti jos 1990., i danas veoma aktivni. No, prije svega: svaka kampanja regularizacije vodi u krajnjem slučaju, kako se u *Deklaration* kaže, „privremenom uklanjanju manifestne ilegalnosti"; ona ništa ne mijenja na temeljnom stanju permenentne društvene, ekonomske, političke *proizvodnje* ilegalnosti s kojom smo danas suočeni.

Analiza univerzalne ambasade u toj je točki nedvosmislena. Nova socijalna figura Sans papiersa nastaje prije svega na rasutim sjecištima ekonomskog režima neoliberalne globalizacije i pravno-političkog režima nacionalne države, ondje gdje se ukrštaju nova

odbacivanja i inkluzije prvoga s inkluzivno/ekskluzivnim mehanizmima drugoga. I dok su suvremena migracijska kretanja u velikoj mjeri potaknuta globalizacijskim razaranjem tradicionalne ekonomije, kao i politikom štednje u zemljama iz kojih emigranti dolaze, politikom koju oktroiraju međunarodne institucije, u klasičnim industrijskim zemljama doživljujemo masovnu pravnu prekarizaciju i socijalno deklasiranje migranata kao i nastanak novih oblika izrabljivanja posebice u dostavnoj industriji, u poljoprivrednom sektoru kao i u nisko plaćenom području uslužnih djelatnosti. „Ilegalac je kao invertirana figura, delokalizirani radnik trećeg svijeta u našem susjedstvu," piše u *Deklaration*. Službena politika izgleda da poznaje samo dvije moguće reakcije na rascjep koji se širi između pooštrenih ekonomskih uvjeta egzistencije i različitih stupnjeva deprivacije socijalnih prava vezanih za državljanstvo – policijsku represiju i ekonomskim interesima prilagođene modele selektivnog otvaranja granica i međunarodnog privremenog rada: „Rad stvara normu inkluzije izvan prava."

Rijec je o normi prekarnosti koja se proteže od zaposlenosti do nezaposlenosti, od uskraćivanja socijalnih prava do osporavanja pukog prava boravka i koja svoj najradikalniji izraz nalazi u postojanju Sans-papiersa. U skladu s tim, postojanje Sans-papiersa karakterizira prije svega mnogostrukost tehnika preživljavanja koja se stvara s umnožavnjem ugroženih egzistencija. Stoga ono sto stoji na putu političkoj artikulaciji socijalne evidencije koja dolazi do izrazaja u egzistenciji Sans-papiersa nije samo isključivanje iz političkih prava nego prije svega socijalna atomizacija kojoj ta egzistencija podliježe.

Upravo u tome valja vidjeti razlog zašto se aktivnosti Universal Ambassy ne iscrpljuju niti u aktima individualne podrške (prema modelu socijalnog rada) niti u provođenju izravnih akcija protesta ili formuliranja programatskih zahtjeva (prema modelu aktivizma

odnosno političkog zastupanja interesa). Središnju točku različitih aktivnosti tvori ipak pokušaj suprotstavljanja ishodišnom stanju socijalne atomizacije i to na taj način da se iskustvena i artikulacijska sveza stvara prije svega ondje gdje se takva sveza na temelju razasutih efekata deklasiranja ne može pretpostaviti. Otuda se može razumjeti odlučujuće značenje koje pripada razmjeni i proizvodnji tekstova (ili teatralnih formi) kao i takozvanim *témoignages* – prakama „svjedočanstva“ koje povezuju konkretna iskustva Sans-papiersa sa strukturalno orijentiranim analizama. Artikulacijska sveza o kojoj je ovdje riječ ne ograničava se nipošto na neposrednu okolicu ambasade, nego podupire također mobilizacijske i intervencijske kapacitete u konfliktnim situacijama do kojih dolazi na drugim mjestima – kao primjerice povodom više štrajkova glađu u zaposjednutim briselskim crkvama ili sveučilišnim prostorima kojima su 2003. grupe afganistanskih i iranskih izbjeglica reagirale na primitak odluka o protjerivanju.

Ono što se suprotstavlja društvenoj proizvodnji ilegalnosti je naposljetku društvena proizvodnja životne sveze posredstvom koje se socijalna evidencija postojanja Sans-papiersa prevodi u političku artikulaciju. Iz toga postaje jasno zašto Universal Ambassy odlučno odbacuje apstraktnu ideju „prava svjetskog građanstva“: „Hipotetički status svjetskog građanstva je beskorisna apstrakcija. Planetarna pripadnost nije nikakav status nego faktička realnost.“ Izazov koji se artikulira kroz projekt univerzalne ambasade sastoji se prije svega u – da još jednom citiramo Tristana Wibaulta – „pozivu za uspostavljanje novog odnosa između subjekta prava i proizvodnog subjekta“ [3[3]], što znači, socijalnog subjekta u nastajanju koji se pojavljuje u suvremenim procesima novog društvenog prestrukturiranja. Činjenica da se taj subjekt ne može reprezentirati u okviru pravnog poretka nacionalne države još uvijek ne znači da bi ga se moglo reprezentirati u nekom „svjetskom pravnom poretku“ o

kojem nemamo nikakve druge ideje osim jedne verzije nadređenog, ali zbog toga ujedno stanjenog i slabo obvezujućeg nacionalnog pravnog sistema.

Nasuprot tomu, „univerzalnost“ Universal Embassy ne pripada poretku bitka i reprezentacije, nego poretku postajanja; ona se ne orijentira prema apstraktnoj predodžbi sveobuhvatne globalnosti, nego prema lokalnome kao „naseljenom prostoru“ koji se posredstvom društvene prakse neprestano iznova konstituira i na čijoj evidentnosti se provjerava neće li se pravda pretvoriti u nepravdu. Taj pojam lokalnoga koji u *Deklaration* zauzima središnje mjesto, uključuje mogućnost da se ostane, jednako kao i mogućnost kretanja – u Evropi kao i na svim mjestima na kojima se perspektive lokalne egzistencije svakodnevno uništavaju. Prekarni boravak koji Universal Embassy omogućuje, nalazi se za sada negdje izmedju mjesta pribježišta i one dvostruke mogućnosti čije oslobodjenje od diktata teritorija tek predstoji.

---

[1] Usp. T. Wibault, "Die Universal Embassy: ein welt-offener Ort", u: G. Raunig (Hg.), Bildräume und Raumbilder. Repräsentationskritik in Film und Aktivismus, Beč: Turia + Kant 2004, 69–74; Tristan Wibault pripada suinicijatorima Ambasade.

[2] Vidi na http://www.universal-embassy.be/ ili u: Lj. Bratić (Hg.), Landschaften der Tat. Vermessung, Transformationen und Ambivalenzen des Antirassismus in Europa, St. Pölten: Sozaktiv 2002, 263–265.

[3] T. Wibault, "Die Universal Embassy: ein welt-offener Ort", a. a. O., 73.